

POSTANOWIENIE

13 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska

na posiedzeniu niejawnym 13 marca 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa J.D.

przeciwko E.D.

o zapłatę,

na skutek skargi o wznowienie postępowania J.D.

na postanowienia Sądu Najwyższego

z 25 września 2020 r., II CSK 665/19,

1. **zmienia postanowienie Sądu Najwyższego z 25 września 2020 r., II CSK 665/19, w ten sposób, że w miejsce kwoty 1800 (jeden tysiąc osiemset) złotych zasądza od pozwanej na rzecz powódki, reprezentowanej przez pełnomocnika z urzędu, kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł,**
2. **oddala wniosek w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 25 września 2020 r., wydanym w sprawie z powództwa J.D. przeciwko E.D. o zapłatę, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej pozwanej i zasądził od niej na rzecz reprezentowanej przez pełnomocnika z urzędu powódki koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 1.800 zł. Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach postępowania był art. 98 i 99 w związku z art. 108 i art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 16 ust. 4 pkt 2 w związku z § 8 ust. 6

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r. poz. 18; dalej – rozporządzenie z 2016 r.). Sąd Najwyższy wyjaśnił zarazem, że koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu stronie, która wygrała proces podlegają zasądzeniu od przeciwnika na rzecz tej strony (uchwała Sądu Najwyższego z 1 marca 1989 r., III CZP 12/89), a stosownie do art. 122 § 1 k.p.c. pełnomocnik ustanowiony z urzędu ma prawo, z wyłączeniem reprezentowanej przez niego strony, ściągnąć sumę należną mu tytułem wynagrodzenia i zwrotu wydatków z kosztów zasądzonych na rzecz tej strony od jej przegrywającego przeciwnika. Skarb Państwa pokrywa te koszty dopiero po wykazaniu przez pełnomocnika z urzędu bezskuteczności ich egzekucji od zobowiązanego. Jednocześnie Sąd Najwyższy stwierdził, że brak jest podstaw do powiększania wynagrodzenia pełnomocnika o stawkę podatku od towarów i usług, gdy wynagrodzenie to ma pokryć strona przegrywająca proces, a nie Skarb Państwa.

15 maja 2024 r. adwokat J.G., działająca w zakończonym postępowaniu kasacyjnym jako pełnomocnik powódki z urzędu, wystąpiła o jego wznowienie odnośnie do rozstrzygnięcia w pkt 2 postanowienia Sądu Najwyższego z 25 września 2020 r. oraz jego zmianę przez zasądzenie na jej rzecz od Skarbu Państwa ewentualnie od pozwanej kwoty 2.700 zł powiększonej o podatek 23% Vat.

Pełnomocnik powódki z urzędu powołała się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 lutego 2024 r., SK 90/22, który orzekł, że § 2 pkt 1 w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2016 r. w zakresie, w jakim określa opłaty stanowiące ponoszone przez Skarb Państwa koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w wysokości niższej niż stawki minimalne opłat określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2023 r. poz. 1964 ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie), jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

Skutkiem tego wyroku jest utrata mocy obowiązującej poddanej kontroli normy z chwilą publikacji sentencji w Dzienniku Ustaw. Derogowane zostały zatem przepisy określające wysokość opłat stanowiących koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, określone zgodnie z odesłaniem zawartym w § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2016 r. w rozdziałach 2-4 tego rozporządzenia (§ 8 - § 21). Od dnia publikacji wyroku przy zasądzaniu kosztów pomocy udzielonej przez adwokata z urzędu zastosowanie powinny mieć stawki minimalne określone w rozdziałach 2-4 rozporządzenia w sprawie opłat za: czynności adwokackie (§ 2 - § 14) i w takiej też stawce powinno być określone wynagrodzenie pełnomocnika powódki, a przy tym powiększone o właściwą stawkę (23%) podatku od towarów i usług, gdyż będący tego podstawą § 4 ust. 3 rozporządzenia z 2026 r. zachował moc obowiązującą. Jako podstawę wystąpienia o wznowienie postępowania powołała art. 190 Konstytucji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 416¹ k.p.c. w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem mogą być uchylone postanowienia niekończące postępowania w sprawie, jeżeli zostały wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą. Przepisy o wznowieniu postępowania stosuje się do nich odpowiednio.

Wniosek pełnomocnika powódki wpłynął w terminie określonym w art. 407 § 2 zdanie pierwsze w zw. z art. 416¹ k.p.c. Podstawą ustalenia wysokości wynagrodzenia pełnomocnika powódki z urzędu, które składało się na koszty postępowania zasądzone na jej rzecz od przeciwniczki procesowej, były przepisy uznane za sprzeczne z Konstytucją przytoczonym we wniosku wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 27 lutego 2024 r., SK 90/22, opublikowanym w Dzienniku Ustaw i wydanym w niewadliwym składzie w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok tego Trybunału z 7 maja 2021 r., skarga nr 4907/18, *Xero Flor przeciwko Polsce*).

Wobec stwierdzonej w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27 lutego 2024 r., SK 90/22, niekonstytucyjności przepisów rozporządzenia z 2016 r. określających

wysokość stawki wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu za pomoc prawną powstała luka w systemie prawa, uzasadniająca sięgnięcie do przepisów rozporządzenia o opłatach za czynności adwokackie jako ogólnych w celu ustalenia na ich podstawie w drodze analogii stawki wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi z urzędu. W związku z tym konieczne jest zastąpienie zakwestionowanych przez Trybunał Konstytucyjny stawek – stosownie do wartości przedmiotu zaskarżenia i rodzaju postępowania – stawkami wynagrodzenia (opłat), jakie prawodawca przewidział za tego samego rodzaju prace (pomoc prawną) świadczone przez adwokata ustanowionego z wyboru, wynikające z rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Uwzględniając wartość przedmiotu zaskarżenia podaną w skardze kasacyjnej, zasądzono stawkę z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie i kwotę kosztów zasądzonych na rzecz powódki podniesiono do poziomu określonego w tym przepisie.

Wniosek o przyznanie wynagrodzenia pełnomocnikowi z urzędu podwyższonego o kwotę podatku od towarów i usług nie zasługiwał na uwzględnienie, gdyż ostatecznie do określenia należnego mu wynagrodzenia zastosowano stawkę przewidzianą w rozporządzeniu normującym wynagrodzenia zwracane stronie, w celu pokrycia kosztów poniesionych przez nią na wynagrodzenie pełnomocnika z wyboru. Skoro wynik postępowania kasacyjnego był dla strony reprezentowanej przez pełnomocnika z urzędu korzystny, to obowiązek rozliczenia się z nim (pokrycia jego wynagrodzenia) spoczywa najpierw na stronie, którą reprezentował, i na rzecz której od przeciwnika procesowego przyznane zostały koszty postępowania w sprawie obejmujące należność z tytułu owego wynagrodzenia, a dopiero w dalszej kolejności obowiązek jego pokrycia spoczywa na Skarbie Państwa (art. 122 k.p.c.). Powiększenie stawki wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu o podatek VAT sprawiałoby, że byłby on traktowany lepiej od tzw. pełnomocnika z wyboru, zaś przeciwnik strony, którą reprezentował obciążony byłby w większym stopniu ciężarem pokrycia jego wynagrodzenia niż przeciwnik strony reprezentowanej przez pełnomocnika z wyboru; tymczasem niewątpliwym celem przytoczonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego było zrównanie sytuacji pełnomocników z urzędu oraz z wyboru.

Z tych względów, na podstawie art. 416¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(M.M.)

[a.ł.]